

Studievertraging en studentsucces in het hbo en wo

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	i
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding, doel en onderzoeksvragen	1
1.2 Methode	1
1.2.1 Deskresearch	1
1.2.2 Vragenlijst	2
1.3 Leeswijzer	2
2 Uitkomsten deskresearch	3
2.1 Wat zijn studievertraging en studentsucces?	3
2.1.1 De definitie van studievertraging en studentsucces	3
2.1.2 De omvang van studievertraging	5
2.1.3 Achtergrondkenmerken van invloed op studievertraging	7
2.2 Oorzaken van studievertraging	10
2.2.1 Onbedoelde oorzaken van studievertraging	10
2.2.2 Bewuste oorzaken van studievertraging	11
2.3 De gevolgen van studievertraging	12
2.3.1 Onbedoelde, negatieve gevolgen van studievertraging	12
2.3.2 Bewuste, positieve gevolgen van studievertraging	12
3 Uitkomsten vragenlijsten	13
3.1 Respondentkenmerken	13
3.2 Studievertraging	15
3.2.1 Omvang	15
3.2.2 Achtergrondkenmerken	16
3.2.3 Oorzaken	16
3.3 Gevolgen	18
3.4 Studentsucces	19
4 Conclusie en samenvatting	21
4.1 Studievertraging	21
4.2 Oorzaken	22
4.3 Gevolgen	23
4.4 Studentsucces	24
Bijlage I: Bronnenlijst	25
Bijlage II: Afkortingen	26

1 Inleiding

1.1 Aanleiding, doel en onderzoeksvragen

Het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO) is een landelijke studentenorganisatie die de algemene belangen van studenten in het hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs behartigt. Het doel van het ISO is (onder andere) het vooropstellen van studentsucces¹ in het hbo en wo, en ISO/de organisatie werkt hieraan door de stem van studenten te laten horen zodat hun belangen meegenomen worden in besluitvorming.

ISO vroeg ResearchNed onderzoek te doen naar studievertraging (langstudeerders), en daarbij eveneens aandacht te besteden aan studentsucces. De hoofdvraag hierbij was de volgende:

Hoe kenmerkt studievertraging in het hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs zich en wat zijn de gevolgen hiervan?

In de oorspronkelijke offerte kwam ResearchNed in opdracht van het ISO tot onderzoeksvragen op met name het onderdeel studievertraging. In de gesprekken die ResearchNed met het ISO voerde, zowel bij de start van het onderzoek als na afronding van de deskresearch, zijn deze vragen verder aangescherpt en is het thema studentsucces toegevoegd als onderdeel van het onderzoek: zie tabel 1.1 hieronder.

Tabel 1.1: Onderzoeksvragen x methode

Onderzoeksvragen	Deskresearch	Vragenlijst
1. Wat is de omvang van studievertraging?		
a. Wat is studievertraging?	X	
b. Wat zijn de gemiddelde en nominale studieduur?	X	
c. Hoe vaak komt studievertraging voor?	X	X
d. Welke achtergrondkenmerken zijn van invloed op studievertraging?	X	X
2. Wat zijn de oorzaken van studievertraging?		
a. Wat zijn onbedoelde oorzaken?	X	X
b. Wat zijn bewuste oorzaken?	X	X
3. Wat zijn de gevolgen van studievertraging?		
a. Wat zijn onbedoelde, negatieve gevolgen?	X	X
b. Wat zijn bewuste, positieve gevolgen?	X	X
4. Wat is studentsucces?		
a. Wat houdt studentsucces in volgens literatuur?	X	
b. Wat zien studenten zelf als succesvol studeren?		X

1.2 Methode

Voor dit onderzoek maakten we qua methoden gebruik van een deskresearch en een vragenlijst.

1.2.1 Deskresearch

Middels de deskresearch, die we in februari/maart 2025 uitvoerden, brachten wij de bestaande informatie over het onderwerp studievertraging en studentsucces in kaart. Allereerst keken we naar wat uit recente

¹ Onder studentsucces wordt door het ISO niet alleen binnen een redelijke termijn afstuderen verstaan, maar ook “ruimte voor persoonlijke ontwikkeling met aandacht voor studentwelzijn en het kunnen nemen van regie op het eigen leren” verstaan: succesvol studeren is meer dan alleen je vakken halen. Voor meer: <https://iso.nl/over-het-iso/>

onderzoeken² naar het onderwerp studievertraging bekend is. Denk daarbij aan definities, oorzaken en gevolgen van studievertraging. Daarbij zochten we binnen elk onderzoek op onderstaande zoektermen:

<i>(Studie)vertraging</i>	<i>Studentsucces</i>	<i>Sense of belonging</i>	<i>Langstuderen</i>
<i>Studiesucces</i>	<i>Studievoortgang</i>	<i>(Studenten)welzijn</i>	<i>Rendement</i>

Vervolgens verzamelden we aanvullende statistieken³ over de mate waarin en bij welke groepen studievertraging (in meer of mindere mate) voorkomt. Daarbij maakten we onderscheid naar onder andere sector, gender, onderwijsniveau, eerste generatiestudenten, financiële situatie en migratieachtergrond. Ook is gekeken wat een ‘gangbare’ mate van studievertraging is.

De input uit deze deskresearch is informatief voor het ISO. Daarnaast vormde de opgehaalde informatie ook belangrijke inbreng bij het opstellen van de vragenlijst voor studenten.

1.2.2 Vragenlijst

Op basis van de opgehaalde informatie uit de deskresearch en de verdere wensen van het ISO, stelden de onderzoekers in april een vragenlijst op voor studenten over studievertraging en studentsucces in het hbo en wo. Naast deze twee thema’s, vroegen we enkele achtergrondkenmerken⁴ uit om de uitkomsten te kunnen duiden. De vragenlijst telde uiteindelijk 22 vragen.

Veldwerk en respons

De vragenlijst stond open van 14 april tot en met 18 mei 2025 en werd uitgezet onder 77.731 studenten in het hbo en wo uit het studentenpanel van ResearchNed⁵. Gedurende het veldwerk werden één reminder én een “laatste kans”-mail verzonden. In totaal hebben 11.313 studenten de vragenlijst geopend; dat is ruim vijftien procent van de benaderde studenten. Een deel van de respondenten is niet meegenomen in de vragenlijst: zij braken de vragenlijst voortijdig af (16%) of studeerden niet meer in het hbo of wo (17%). Zo zijn uiteindelijk de antwoorden van 7.542 studenten meegenomen in de resultaten. In paragraaf 3.1 gaan we verder in op de achtergrondkenmerken van de respondenten die de vragenlijst invulden.

Tabel 1.2: Responsaantallen en opschoning

Status	N
Niet gestart	2.04
Bruikbare respons (volledig ingevuld)	7.542
Onvolledig ingevuld (afgevallen)	1.609
Buiten doelgroep	1.958
<i>Totaal</i>	<i>11.313</i>

1.3 Leeswijzer

De uitkomsten van de deskresearch zijn opgenomen in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 bevat de uitkomsten uit de vragenlijsten onder studenten. Per figuur is aangegeven door hoeveel studenten (de n in de bron) deze beantwoord is. De uitkomsten uit de deskresearch en de vragenlijsten integreren we in de conclusie (H4).

² We selecteerden onderzoeken van max. 15 jaar oud, zowel wetenschappelijk als meer beleidsmatige stukken. Deze (nationale) bronnen vonden we via zoekmachines als Google (scholar) en middels de sneeuwbalmethode (literatuur zoeken o.b.v. eerder gevonden literatuur). De bronnenlijst is opgenomen in bijlage I.

³ Bijv. CBS, DUO het RIVM en de studentenmonitor

⁴ Type opleiding, sector, gender, onderwijsniveau, vooropleiding, eerste generatiestudenten en migratieachtergrond

⁵ Dit panel bestaat uit studenten die in voorgaande onderzoeken hebben aangegeven te mogen worden benaderd voor dergelijk toekomstig onderzoek.

2 Uitkomsten deskresearch

2.1 Wat zijn studievertraging en studentsucces?

Studievertraging en studie- en/of studentsucces worden door verschillende partijen verschillend gedefinieerd, zo laat §2.1.1 zien. De omvang van studievertraging (§2.1.2) en de achtergrondkenmerken die hierop van invloed lijken (§0) zijn eveneens in kaart gebracht.

2.1.1 De definitie van studievertraging en studentsucces

Studievertraging is, volledig platgeslagen, alles wat een student in een collegejaar minder haalt dan zestig studiepunten (of minder dan het restant aan studiepunten dat nog te behalen is)⁶. Zo wordt **studievoortgang** in de Monitor Beleidsmaatregelen in kaart gebracht door het aantal behaalde studiepunten te delen door het aantal studiepunten dat behaald had moeten worden⁷. Dit wordt ook wel gezien als ‘**studiesucces**’. Er zijn echter maar weinig studenten die gedurende hun studie elk jaar alle studiepunten behalen.

In het algemeen wordt afstuderen “in een redelijke tijd” gezien als de in de wet beschreven **studieduur plus één jaar**; met deze duidingen werd het in de Memorie van Toelichting⁸ op de Wet verhoging collegegeld langstudeerders⁹ mogelijk gemaakt een hoger collegegeld te vragen aan studenten die “langer dan wenselijk” studeren: de term **langstudeerders** was geboren (zie tekstvak). In onderzoeken door diverse partijen wordt, voor het inzichtelijk krijgen van rendementen/het in kaart brengen van langstudeerders, gekeken naar afstuderen in de tijd waarvoor nominale bekostiging staat plus één jaar^{7,10,11,12}.

Met dit wetsvoorstel wilde het kabinet 1) financiële taakstellingen behalen en 2) het studierendement verhogen: studenten zouden bewustere studiekeuzes maken en hun eigen studievoortgang beter bewaken. De langstudeerboete werd in 2013 met terugwerkende kracht afgeschaft. Het huidige kabinet wilde deze boete wederom invoeren, maar door een aangenomen motie in de Eerste Kamer ging dit niet door.

Er wordt echter niet altijd alleen gekeken naar ‘nominaal +1’. Zo wordt in de Monitor Beleidsmaatregelen⁷ ook de ‘**ervaren studievoortgang**’ gemonitord: hiervoor wordt niet alleen gekeken naar behaalde studiepunten ten opzichte van het aantal dat behaald had kunnen worden, maar ook naar de inschatting van de student zelf. Daarvoor worden twee variaties gebruikt: aan studenten wordt gevraagd of zij op schema lopen ten opzichte van 1) het schema van hun opleiding en 2) de eigen ambities.

Studiesucces (rendement) lijkt in eerste instantie recht tegenover het niet oplopen van studievertraging te staan. Er zijn echter steeds meer partijen die niet enkel naar rendement als studiesucces kijken, maar ook **studentsucces** noemen: de kosten en baten van studeren kunnen ruimer gedefinieerd worden dan enkel het behalen van een diploma binnen bepaalde tijd. Het kan ook gaan om sociale, emotionele en cognitieve inspanningen. De vraag is welke opbrengsten iemands studie tot een succes maken: alleen tijdig een diploma halen, of (ook) het activeren van nieuwsgierigheid en kunnen concurreren op de arbeidsmarkt? Ook hier geldt weer: verschillende partijen kijken hier verschillend naar. In het hbo lijkt studiesucces vaak gelijk te

6 Tilburg University (2025). Studievertraging. Geraadpleegd via <https://www.tilburguniversity.edu/nl/studenten/studie/studievoortgang/studievertraging>

7 ResearchNed (2023). Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023.

8 *Kamerstukken II 2010/11, 32618, nr. 3. Memorie van Toelichting* (4 februari 2011).

9 Wet verhoging collegegeld langstudeerders (8 juli 2011). Geraadpleegd van https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20110721/publicatie_wet_2

10 RIVM, Trimbos-instituut & GGD GHOR NL (2023). Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten ho 2023

11 Rijksoverheid (2024). Talent op de juiste plek. Interdepartementaal beleidsonderzoek hoger onderwijs

12 NRO Kennisrotonde (2023). Welke interventies helpen om het aantal langstudeerders in het ho te verminderen?

staan aan een goede voorbereiding op functioneren in het toekomstige beroepenveld (= economisch nut); docenten in het hbo en wo zien studiesucces ook als persoonlijke ontwikkeling van studenten of als voorbereiding op actieve deelname aan de samenleving (= opleiding voor de maatschappij). Onderwijsfilosofen benadrukken juist de persoonlijke ontwikkeling, zodat studenten zichzelf maximaal kunnen ontplooiën en levenswijs worden.¹³ Binnen het begrip studentsucces is dus aandacht voor brede persoonsvorming en persoonlijke ontwikkeling (zelfontplooiing), met aandacht voor studentenwelzijn, ruimte voor persoonlijke omstandigheden en het kunnen nemen van regie op het eigen leren van de student. Omdat een student succes op deze gebieden zelf ervaart (of niet), kan studentsucces zo voor verschillende studenten een verschillende betekenis hebben^{14,15,16}. Daarbij hoort bovendien dat iedere student iets anders nodig heeft om succesvol te zijn, en is de bewustwording dat niet iedere student vanuit dezelfde positie start van belang¹⁵.

Het ‘voordeel’ van studievertraging in termen ‘nominaal+1’, is dat het een makkelijk meetbare term is: studentsucces is zoals bleek moeilijker eenduidig te definiëren. Toch zijn er wel pogingen gedaan. ECBO stelde¹⁷ dat een goede definitie van studentsucces drie dimensies heeft: 1) de brede, persoonlijke ontwikkeling (en zelfregie), 2) kwalificatie (meer objectieve mate van studentsucces, zoals het afronden van studieonderdelen en cijfers waarmee het beschikken over bepaalde competenties gemeten wordt) en 3) socialisatie (voorbereiding op de arbeidsmarkt en betrokken en verantwoordelijk in de samenleving)¹⁸. Elementen¹⁹ die volgens de literatuur onderdeel van een goede definitie van studentsucces kunnen zijn, zijn verzaamd in tabel 2.1.

Tabel 2.1: Elementen die onderdeel (kunnen) vormen van de definitie van studentsucces

Element	Omschrijving
kritisch denken	Proces van logische, doelbewuste en analytisch geëngageerde vormen van denken. Daarbij gaat het om vaardigheden als: analyseren van argumenten, beweringen of bewijs; gevolgtrekkingen maken m.b.v. inductief of deductief redeneren; beoordelen of evalueren; beslissingen nemen/problemen oplossen.
Ontwikkelen persoonlijk identiteit	Persoonlijke identiteitsvorming houdt in dat je definieert wie je bent, wat je doelen en waarden zijn, en welke richtingen je in je leven wilt inslaan. Indicatoren rondom psychologische stabiliteit, emotionele volwassenheid, psychologisch welzijn, zelfexploratie en zelfbegrip worden geassocieerd met identiteitsvorming.
Studiemotivatie	Studiemotivatie kan gezien worden als de psychologische investering of bereidheid van studenten om tijd te investeren in onderwijsgedrag en deel te nemen aan het leren. Betrokkenheid, verbinden en gemeenschapsgevoel en positief zelfbeeld zijn hier van belang.
Behalen van persoonlijke en professionele leerdoelen	Studenten definiëren succes vaak rond zowel extrinsieke als intrinsieke doelen: extrinsieke doelen zijn gericht op carrière- en/of onderwijsprestatie en loopbaanontwikkeling, zoals het behalen van een diploma of financiële zekerheid. Intrinsieke doelen zijn gericht op het bevorderen van de persoonlijke ontwikkeling en omvatten meer intern gerichte, procesgeoriënteerde indicatoren van succes, zoals het verwerven van kennis, een gevoel van vervulling, en het ontwikkelen van sociale vaardigheden en persoonlijke en professionele banden, zowel met medestudenten als met de opleiding. Doelen verschillen vaak over tijd en kunnen meervoudig zijn. Een competitief systeem verstoort het leren, m.n. voor kansarme studenten.
Studie afronden (of volharding)	Studie afronden (of volharding) is waarschijnlijk het meest grondig onderzochte element. Er zijn al verschillende factoren bekend die het afronden van een studie voorspellen. Denk hierbij aan toelatingseisen, studie-/leerstrategieën, stellen van doelen, academische zelfeffectiviteit, werkgelegenheid, ondersteunend netwerk, bijbaan, zorgtaken et cetera.

13 Glastra, F. & Middelkoop, van, D. (2018). Studiesucces in het hoger onderwijs. Hoofdstuk 2: Studiesucces: achtergronden, betekenissen, verklaringen en beperkingen van een beleidsdiscours in het hoger onderwijs

14 ISO, LSVb, VH & UNL (2023). Landelijk Kader Studentenwelzijn 2023-2030

15 ISO (2025). Over het ISO. De student aan zet. Geraadpleegd via <https://iso.nl/over-het-iso/>

16 ISO (2021). Studentenregeerakkoord 2021

17 Een goede definitie moet daarnaast i) niveau- en contextspecifiek zijn, ii) studentspecifiek zijn, iii) conditievrij zijn, iv) op een lijn liggen met de doelen in het curriculum en v) een totaalpakket vormen, positief en actief geformuleerd.

18 ECBO (2022). Grip op Studentsucces. Eindrapport.

19 In het onderzoek wordt ook aandacht besteed aan benaderingen om de genoemde elementen (positief) te bevorderen.

Onderzoekende houding	Een onderzoekende houding bestaat uit een grote behoefte om te willen weten (nieuwsgierigheid over hoe de wereld in elkaar zit en de interesse om over nieuwe fenomenen te leren en ideeën te horen), het vermogen om kritisch te zijn, twijfel te uiten en vragen te stellen over allerlei onderwerpen en een eigen visie en inzichten rondom een bepaald onderwerp ter discussie willen stellen. Hiervoor kan bijvoorbeeld inquiry-based learning worden ingezet.
-----------------------	---

2.1.2 De omvang van studievertraging

Welk deel van de studenten krijgt te maken met studievertraging? In de Wet verhoging collegegeld langstudeerders⁹ werd geconstateerd dat er een trend van langstuderen was ontstaan: de studierendementen in het hbo en wo in Nederland, de gemiddelde tijdspanne waarbinnen een student een bachelor- of een mastergraad behaalt, noemde men laag. Van de hbo-studenten (cohort 2001) had na vijf jaar maar 55 procent van de studenten een hbo-diploma gehaald en in het wo had na vijf jaar maar 47 procent van de studenten het (doctoraal/master)diploma gehaald. Hiervoor werd dus gekeken naar de studierendementen binnen de nominale studieduur +1 jaar. Iets verder in de tijd, maar gekeken naar het rendement binnen enkel de nominale studieduur, blijkt uit cijfers van het CBS²⁰ dat in 2015 ruim een derde (33,5%) van de hbo-studenten hun bachelordiploma binnen vier jaar haalde. Dit ligt iets hoger dan in voorgaande jaren, maar het gaat om zeer kleine verschillen. Het percentage wo-studenten dat binnen de nominale studieduur het bachelordiploma behaalde in datzelfde jaar, is vergelijkbaar (33,4%). Hierin was een stijging zichtbaar tussen 2007 en 2012, mogelijk als gevolg van de invoering van de ‘harde knip’²¹. Het percentage wo-studenten dat binnen vier jaar (nominale +1) het bachelordiploma haalt ligt (in 2015) een stuk hoger, namelijk op 65,6 procent. Ook in de Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik²² gaven studenten uit hbo en wo aan of zij studievertraging hadden opgelopen. Daarbij gaf 69 procent van de hbo en 59 procent van de wo-studenten aan geen vertraging te hebben. Respectievelijk dertien en vijftien procent had één jaar vertraging en zeventien versus 26 procent had één jaar of meer vertraging.

In de studentenmonitor²³ wordt op drie verschillende manieren gemeten in hoeverre studenten (wo en hbo) langer doen over hun studie dan de nominale duur. Deze gegevens worden ook gebruikt in de Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs (2022-2023)²⁴, besproken in paragraaf 2.1.1. In de studentenmonitor van 2023 gaf 43 procent van de studenten aan dat ze een studieachterstand hebben of studievertraging hebben opgelopen (N=16.130, zie tabel 2.2). Hierin zien we een licht stijgende trend, sinds 2017. Ruim dertig procent van deze studenten wordt ook daadwerkelijk aangesproken op die studieachterstand (in 2022-2023)⁷.

Tabel 2.2: Heb je een studieachterstand of heb je studievertraging opgelopen?

Antwoord	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Ja	43%	42%	42%	42%	39%	38%	37%	40%
Nee	57%	58%	58%	58%	61%	62%	63%	60%
N	16130	10050	17721	17850	16315	17590	15236	11750

De helft van de studenten (51%) gaf in 2023 aan dat ze op schema in hun studieprogramma; een aanzienlijk deel, zo'n veertig procent, loopt enigszins of veel achter (N=16.607, zie tabel 2.3).²³ Van de eerstejaars loopt ruim driekwart, naar eigen inschatting, op of voor op schema en iets minder dan zeventig procent van de eerstejaars loopt op of voor op de eigen ambities²⁴.

²⁰ CBS (2021). Hoe vergaat het studenten in het leenstelsel?

²¹ Studenten kunnen studievertraging oplopen als de afronding van de bacheloropleiding en de start van de masteropleiding niet goed op elkaar aansluiten.

²² RIVM, Trimbos-instituut & GGD GHOR NL (2023). Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten ho 2023

²³ Studentenmonitor (2023). Dashboard Studentenmonitor: Studievoortgang.

Tabel 2.3: Hoe is je studievoortgang ten opzichte van het programma dat je volgt?

Antwoord	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Veel achter	10%	11%	11%	10%	9%	8%	8%	10%
Enigszins achter	31%	33%	32%	30%	30%	29%	29%	31%
Op schema	51%	47%	49%	50%	51%	52%	53%	51%
Enigszins voor	6%	7%	7%	7%	8%	8%	9%	6%
Veel voor	2%	2%	2%	3%	3%	3%	2%	2%
N	16607	10558	18611	18004	16997	18067	15625	11993

Uit de meest feitelijke uitvraag naar de studievoortgang blijkt dat studenten in 2022 gemiddeld ruim tachtig procent van het aantal studiepunten hebben gehaald, dat ze op dat moment hadden kunnen behalen (N=8.613). Hierin is een dalende trend zichtbaar, sinds 2016 (onderste rij tabel 2.4). Voor een derde van de studenten geldt dat ze (ruim) het aantal EC hebben behaald dat ze op dat moment hadden kunnen halen (tabel 2.4, 100-109% van de te behalen EC behaald). Bij twee derde van de studenten blijft de studievoortgang in meer of mindere mate achter op de nominale studieduur. Dit ligt dus hoger dan de eigen inschatting van de studieovertraging/-achterstand.

Tabel 2.4: Hoeveel studiepunten heb je behaald* voor je huidige studie – incl. vrijstellingen?

Antwoord*	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
20-29	2%	2%	2%	0%	0%	2%	1%
30-39	4%	3%	4%	3%	2%	3%	3%
40-49	5%	5%	5%	4%	3%	3%	4%
50-59	10%	8%	8%	7%	7%	8%	7%
60-69	8%	8%	9%	8%	7%	8%	7%
70-79	11%	10%	11%	12%	10%	10%	11%
80-89	13%	12%	13%	13%	13%	12%	12%
90-99	14%	13%	13%	15%	14%	15%	14%
100-109	31%	36%	32%	31%	38%	36%	31%
110-119	1%	1%	1%	2%	1%	1%	3%
120-129	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%
130-139	0%	1%	1%	2%	1%	1%	3%
140-149	0%	1%	1%	1%	1%	0%	1%
150-159	0%	1%	1%	1%	1%	1%	0%
160-169	0%	0%	0%	0%	1%	0%	0%
170-179	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
180-189	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
N	8613	15234	14010	14211	14824	14010	11027
gemiddelde	81	84	81	86	87	85	89

*Studievoortgang (% gehaald gedeeld door % verbruikt)

Globaal genomen zijn de bachelorrendementen in het hbo en wo al jaren redelijk stabiel: in het hbo haalt ongeveer de helft van de studenten binnen vijf jaar een diploma, in het wo ruim driekwart binnen vier jaar.²⁴ In onderstaande tabel staan de genoemde bevindingen uit de monitor beleidsmaatregelen op een rij.

Tabel 2.5: Studieachterstand/-voortgang/-rendement. Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023.²⁴

Indicator	Data
Studieachterstand (naar eigen zeggen)	Bijna 40% van de bachelorstudenten heeft een studieachterstand.
Studievoortgang t.o.v. schema opleiding	Het merendeel van de studenten loopt naar eigen inschatting op of vóór schema.
Studievoortgang t.o.v. eigen ambities	Zo'n 65% van de studenten loopt op of voor op de eigen ambities.
Studievoortgang o.b.v. behaalde studiepunten	Gemiddeld ligt de studievoortgang van ho-studenten in 2021-2022 op 84%.
Rendement	De hbo-bachelorrendementen zijn stabiel; zo'n 50% van de studenten haalt binnen vijf jaar het hbo-diploma (incl. switchers die binnen 5 jaar diploma halen). Onder wo'ers zijn de bachelorrendementen redelijk stabiel; ruim 3/4 behaalt binnen vier jaar een bachelordiploma.

2.1.3 Achtergrondkenmerken van invloed op studievertraging

Studievertraging (hier wederom gedefinieerd als het niet binnen 'nominaal + 1' afronden van een studie), rendementen en studievoortgang worden al jaren onderzocht. Vanuit verschillende onderzoeken^{23,24,25,26,27} zijn dan ook achtergrondkenmerken aan te wijzen die vaker voorkomen bij studenten die studievertraging oplopen. Die onderzoeken komen hieronder aan bod. Tabel 2.6 laat zien welke groepen studenten volgens onderzoek vaker te maken hebben met studievertraging (of een lager rendement/studievoortgang) dan hun directe vergelijkingsgroep; een combinatie van deze factoren laat bovendien een cumulatie van studieachterstand zien.

Tabel 2.6: Achtergrondkenmerken met invloed op studievertraging (incl. referentiegroep)

Mannelijke studenten (vs. vrouwelijke studenten)	Wo-studenten (vs. hbo-studenten)
Studenten met een (niet-westerse) migratieachtergrond (vs. studenten zonder migratieachtergrond)	Studenten met een functiebeperking (vs. studenten zonder functiebeperking)
Studenten met ouders met een laag inkomen (vs. studenten met ouders met een hoog inkomen)	Eerste-generatie studenten (vs. studenten met ouders met een ho-diploma)
Ouderejaars (vs. eerstejaars)	Uitwonende studenten (vs. thuiswonende studenten)
Studenten met een lagere tijdsbesteding aan studie (vs. studenten met een hogere tijdsbesteding aan studie)	Studenten met zorgtaken (vs. studenten zonder zorgtaken)
Studenten met een mbo-vooropleiding (vs. studenten zonder mbo-vooropleiding)	Studenten met een studielening (vs. studenten zonder studielening)
Studenten met een hogere tijdsbesteding aan werk (meer dan 16 uur per week) (vs. studenten met een lagere tijdsbesteding aan werk)	Studenten met een studierichting in techniek, recht/be-stuur, kunst/cultuur (vs. studenten niet in de genoemde studierichtingen)

Volgens DUO²⁸ haalde in 2018-2019 de helft van de hbo studenten, binnen de nominale studieduur + 1 jaar, een diploma op het niveau van de opleiding waarop ze waren ingestroomd. In vergelijking met de voorgaande jaren, was dit redelijk stabiel gebleven. Gekeken naar enkele achtergrondkenmerken, lag dit percentage een stuk lager bij studenten met een niet-westerse migratieachtergrond (36,3%). Als er ook wordt gekeken naar de vooropleiding, blijkt dat studiesucces (diploma binnen nominaal +1) het hoogst is bij hbo-

²⁴ ResearchNed (2023). Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023.

²⁵ LSVb (2011). De (on)schuld van langstuderen. Een kwantitatief onderzoek naar de redenen van studievertraging

²⁶ OCW (2023). studentenpeiling np onderwijs 2023: mbo-ho onderzoeksnotitie

²⁷ GION onderwijs/onderzoek (2021). Studentenwelzijn in het hoger onderwijs. Een overzichtsstudie van veelbelovende aanpakken voor docenten(teams), opleidingen en instellingen.

²⁸ DUO (2021). Trends in het hoger onderwijs.

studenten zonder migratieachtergrond die vwo hebben gedaan, en het laagst is bij hbo-studenten met een niet-westerse migratieachtergrond en een mbo vooropleiding. Vrouwen in zowel hbo als wo studeren vaker af binnen de nominale studieduur + 1 jaar dan mannen.

In het wo ligt het studiesucces in 2019-2020 op ruim zestig procent. Ook hier is dit lager voor studenten met een niet-westerse migratieachtergrond, maar zijn de verschillen kleiner dan in het hbo, en afgenomen sinds voorgaande jaren. Het opleidingsniveau van de ouders is ook van invloed. Studenten waarvan de ouders geen ho-opleiding hebben gedaan, studeren minder vaak af binnen de nominale studieduur +1; ook deze verschillen zijn in het wo kleiner dan in het hbo. Het verschil tussen in eerste versus niet-eerste generatiestudenten komt niet overal hetzelfde naar voren. Voor eerste-generatiestudenten geldt dat hun studievoortgang in het hbo en wo volgens het ene onderzoek^{23,24,28} lager is, en dat volgens een ander²⁶ studenten met hoogopgeleide ouders in hbo en wo juist een (iets) hogere kans op studievertraging hebben.

De monitor beleidsmaatregelen²⁴ laat zien dat bijna twee derde van de studenten met een functiebeperking niet op schema ligt, terwijl een derde van de directe vergelijkingsgroep dat aangeeft. Twee derde van de studenten met een functiebeperking heeft een studieachterstand opgelopen. De groep met een functiebeperking heeft beduidend vaker een studieachterstand dan de referentiegroep. En studenten met een meervoudige problematiek laten een slechtere studieprogressie zien dan studenten met een enkelvoudige problematiek: van hen heeft bijna driekwart een studieachterstand.

In de studentenmonitor²³ worden drie verschillende maten voor studievertraging beschreven (zie §2.1.2). Voor de verschillen naar achtergrondkenmerken kijken we naar de eigen inschatting van de student over studieachterstand of studievertraging. Hieruit komen de volgende verschillen naar voren:

Tabel 2.7: Verschillen naar achtergrondkenmerken op eigen inschatting wel studie-achterstand of -vertraging (2023)

Groep 1	% studie-achterstand of -vertraging	Groep 2	% studie-achterstand of -vertraging
Man	47%	Vrouw	40%
Eerstejaars	19%	Ouderejaars	49%
Thuiswonend	36%	Uitwonend	49%
(v)mbo diploma	58%	Havo diploma Vwo diploma	44% 56%
Met studielening	58%	Zonder studielening, wel recht	36%
		Zonder studielening, geen recht	37%
Betaald werk	44%	Incidenteel werk	41%
		Zonder betaald werk	46%
Migratieachtergrond	42%	Zonder migratieachtergrond	44%
Zonder ouders die in ho studeerden	44%	Met ouder(s) die in ho studeerden	43%
Met functiebeperking	53%	Zonder functiebeperking	38%
Met zorgtaken	52%	Zonder zorgtaken	43%

In hoeverre studenten aangeven een studieachterstand of studievertraging te hebben opgelopen, wordt ook uitgesplitst naar opleidingssector. Hierin zien we dat studievertraging het meeste voorkomt bij studenten in de studierichting Rechten en het minst vaak in de richting Gezondheidszorg en de categorie 'Sectoroverstijgend'. Deze trends hierin zijn redelijk stabiel gebleven.

Tabel 2.8: Studieachterstand/-vertraging naar opleidingssector. Studentenmonitor 2022-2023.²³

Antwoord	Opleidingssector	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Ja	Onderwijs	46%	45%	45%	41%	39%	37%	35%	37%
	Landbouw en Natuurlijke Omgeving	46%	46%	45%	49%	43%	39%	37%	42%
	Natuur	49%	48%	46%	50%	48%	45%	45%	50%
	Techniek	51%	51%	49%	47%	45%	44%	43%	46%
	Gezondheidszorg	35%	32%	35%	38%	32%	30%	29%	31%
	Economie	40%	39%	39%	39%	36%	35%	35%	36%
	Recht	53%	48%	51%	49%	52%	53%	47%	51%
	Gedrag en Maatschappij	41%	41%	39%	39%	38%	37%	37%	40%
	Taal en Cultuur	40%	41%	39%	41%	43%	39%	36%	45%
	Sectoroverstijgend	29%	31%	32%	38%	25%	28%	26%	25%
Nee	Onderwijs	54%	55%	55%	59%	61%	63%	65%	63%
	Landbouw en Natuurlijke Omgeving	54%	54%	55%	51%	57%	61%	63%	58%
	Natuur	51%	52%	54%	50%	52%	55%	55%	50%
	Techniek	49%	49%	51%	53%	55%	56%	57%	54%
	Gezondheidszorg	65%	68%	65%	62%	68%	70%	71%	69%
	Economie	60%	61%	61%	61%	64%	65%	65%	64%
	Recht	47%	52%	49%	51%	48%	47%	53%	49%
	Gedrag en Maatschappij	59%	59%	61%	61%	62%	63%	63%	60%
	Taal en Cultuur	60%	59%	61%	59%	57%	61%	64%	55%
	Sectoroverstijgend	71%	69%	68%	62%	75%	72%	74%	75%
N		16130	10050	17721	17850	16315	17590	15236	11547

2.2 Oorzaken van studievertraging

Studievertraging kan ontstaan door diverse omstandigheden of oorzaken, bijvoorbeeld een verkeerde studiekeuze, ziekte of door een buitenlandervaring. Die omstandigheden zijn grofweg in te delen in onbedoelde en bewuste oorzaken of keuzes. Die komen in de volgende paragrafen aan bod.

2.2.1 Onbedoelde oorzaken van studievertraging

Met onbedoelde oorzaken bedoelen we dat het geen bewuste, weloverwogen keuze was van de student om studievertraging op te lopen: onderzoek van de LSVb²⁵ liet zien dat voor meer dan de helft (55%) van de studenten met studievertraging, deze vertraging géén bewuste keuze was.

De volgende oorzaken komen uit diverse onderzoeken^{25,24,37,29,34,27,30} naar studievertraging en -uitval naar voren als oorzaak (op alfabetische volgorde):

Tabel 2.9: Onbedoelde oorzaken van studievertraging (alfabetische volgorde)

Binding en betrokkenheid (gebrek aan)	Gebrek aan sociale integratie; gebrek aan persoonlijke en zinvolle sociale contacten met medestudenten leidt tot gevoelens van isolatie, uitsluiting en onthechting. ³⁵ Betrokkenheid komt voort uit een succesvolle interactie tussen de student en de onderwijsomgeving, en is een voorwaarde voor studiesucces. ³¹
Docentvaardigheden	Het gaat hierbij om de inhoudelijke en pedagogisch-didactische capaciteiten van docenten en de teams waarin zij zijn georganiseerd ³² .
Harde knip	Studenten kunnen studievertraging oplopen als de afronding van de bacheloropleiding en de start van de masteropleiding niet goed op elkaar aansluiten. ^{30,25}
Kinderen/mantelzorg	Concurrerende verplichtingen en activiteiten; zorg voor familie ³⁵ .
Moeilijkheid van de studie	Aansluiting niet optimaal; in de wijze waarop onderwijs wordt verzorgd of de zwaarte van de studie. Of de student beschikt over onvoldoende academische (schrijf- en studie)vaardigheden. ³⁵ Mogelijk speelt selectie hier ook (tegengestelde) een rol: studenten van wie men verwacht dat ze de opleiding niet afronden of vertraging gaan oplopen, worden afgewezen. ³³
Motivatie (gebrek aan)	Gebrek aan motivatie, lage initiële inzet en verwachtingen; gebrek aan interesse, zien van de relevantie of doel en wijze waarop onderwijs wordt verzorgd. ³⁵
Studiebegeleiding (gebrek aan)	Emotionele of psychosociale aanpassingsproblemen; het kunnen omgaan met onbekende (onduidelijke) eisen en stressoren die gepaard gaan met de overgang van vooropleiding naar het hbo/wo, en psychische problemen die zich tijdens de studietijd voordoen. Daarnaast vindt men hulp zoeken lastig. ³⁵
Verkeerde studiekeuze	Dit kan betekenen dat de opleiding toch niet past bij interesses, capaciteiten of persoonlijke doelen van de student, of dat verwachtingen vanuit de omgeving of beperkte loopbaanperspectieven tot spijt leiden. ³⁴ Verwachtingen komen niet uit, er is een mismatch tussen de verwachtingen, interesses of waarden van de student en die van de instelling. ³⁵
Visie op leren	Studenten met studievertraging en -uitval vatten het leerproces vaker op als passief en eenzijdig proces van kennisoverdracht van docent naar student; zelfs het hebben van vrienden met een negatieve houding t.o.v. leren kan samenhangen met studievertraging en -uitval. ³⁴

29 ECIO (2023). De Staat van Inclusief Onderwijs 2023

30 CBS (2021). Hoe vergaat het studenten in het leenstelsel?

31 Elffers, L. (2016). Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo: een ketenbenadering. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs 35 (1), 22-37

32 Glastra, F. & Middelkoop, van, D. (2018). Studiesucces in het hoger onderwijs. Hoofdstuk 2: Studiesucces: achtergronden, betekenissen, verklaringen en beperkingen van een beleidsdiscours in het hoger onderwijs

33 OCW (2023). Selectie in het hoger onderwijs: criteria, instrumenten en de borging van kansengelijkheid. Een onderzoek naar de onderbouwing van selectieprocedures. Meerjarig onderzoek selectie en toegankelijkheid Januari 2023

34 NRO Kennisrotonde (2023). Welke interventies helpen om het aantal langstudeerders in het hbo te verminderen?

Ziekte	Bij bijna een kwart van de studenten speelt ziekte (ook) een rol bij studievertraging. Het gaat met name om psychische klachten zoals depressie en stress. Ook stress als gevolg van de overgang van vooropleiding naar de vervolgopleiding kan bijdragen aan langstuderen. ^{35, 36}
--------	---

Per oorzaak kan het zo zijn dat deze voor studenten met bepaalde achtergrondkenmerken sterker gelden: Zo komt uit de Monitor beleidsmaatregelen³⁷ naar voren dat studenten met een functiebeperking minder goede binding ervaren met de opleiding dan studenten zonder een functiebeperking. Vrouwelijke studenten of studenten met ouders die een ho-opleiding volgden, maken dan weer minder vaak een verkeerde studie-keuze dan mannelijke studenten²⁴.

2.2.2 Bewuste oorzaken van studievertraging

Naast de hiervoor besproken onbedoelde oorzaken van studievertraging, kan het ook zijn dat een student een bewuste en weloverwogen keuze maakt om studievertraging op te lopen: mogelijk komt dat diens studentsucces in termen van persoonlijke ontwikkeling bijvoorbeeld ten goede. Het onderzoek van de LSVb²⁵ liet destijds zien dat een aanzienlijk deel (45%) van de studenten met studievertraging een vrijwillige, bewuste keuze maakte die leidde tot studievertraging (en in sommige gevallen: -uitval). Oorzaken voor studievertraging zijn onderstaande^{25,34}:

Tabel 2.10: bewuste oorzaken van studievertraging (alfabetische volgorde)

Actief bij studentenvereniging	Extra vakken en stage
Actief bij studievereniging	Onzekere arbeidsmarkt
Vrijwilligerswerk (niet zijnde studie- of studentenvereniging)	Genieten van studentenleven
Studie in het buitenland	Serius in topsport
Een (intensieve) bijbaan	Te jong om te werken
Serius bezig met muziek	Groenpluk ³⁸
Reizen	

Zoals uit voorgaande oorzaken blijkt, lopen studenten vaak (bewust) studievertraging op omdat ze extracurriculaire activiteiten uitvoeren tijdens het studeren in hbo en wo. Voor een groot deel (64%) van de studenten is het vooruitzicht studievertraging - of achterstand op te lopen een belangrijke reden om juist géén extracurriculaire activiteiten te doen: hbo'ers ervaren dit sterker dan wo'ers. De in dit onderzoek³⁹ genoemde motivaties om tóch extracurriculaire activiteiten te verricht, ondanks dus het risico op het oplopen van studievertraging of -achterstand, laten zien waar studenten dus studentsucces uit halen. Op nummer één bij alle activiteiten staat als belangrijkste motivatie dat de activiteit leuk en interessant is. Andere motivaties in de top drie zijn: persoonlijke ontwikkeling, nieuwe mensen ontmoeten en netwerk uitbreiden. Andere veel aangehaalde motivaties (in de open antwoorden van studenten) waren: een bijdrage willen leveren aan de verbetering van de opleiding (medezeggenschapsjaar), een bijdrage leveren en/of iets terug willen doen voor de (studenten)vereniging (bestuursjaar en commissiewerk), om meer uitdaging te ervaren (honoursprogramma) en om andere vakken te volgen en een andere taal te leren (uitwisseling).

35 Kappe, F.R. (2017). Studiesucces: Verbinden als stap voorwaarts. Een oplossingsrichting op basis van een synthese van literatuur en eigen praktijkonderzoeken Lectorale rede.

36 In de periode 2020-2022 had de COVID19-pandemie grote invloed. Zo bleek de belangrijkste redenen voor studievertraging door COVID-19 een gebrek aan motivatie, slechtere kwaliteit van (online) onderwijs en een slechtere mentale gezondheid waren²⁶. Nu zal hier met name nog invloed van zijn voor studenten met LongCOVID; dat valt onder ziekte.

37 ResearchNed (2022). Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2021-2022

38 Groenpluk is het in dienst nemen van jongeren die hun opleiding nog niet afgerond hebben. Dit komt bijv. voor in het onderwijs, waar studenten als gevolg van het lerarentekort tijdens de opleiding worden aangesteld op een (stage)school.

39 ResearchNed (2024). Extracurriculaire activiteiten tijdens het studeren in het hbo en wo. Onderzoek i.o.v. ISO

2.3 De gevolgen van studievertraging

Studievertraging heeft gevolgen, en net als de oorzaken van studievertraging, kunnen de gevolgen ook onbedoeld, meer negatief of bewust en meer positief zijn.

2.3.1 Onbedoelde, negatieve gevolgen van studievertraging

Langer studeren brengt hogere kosten met zich mee: zowel voor de student als voor de druk op het budget dat beschikbaar is voor hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs⁴⁰. Daarbij laat onderzoek⁴¹ zien dat studerende jongvolwassenen kwetsbaarder lijken te zijn voor psychische klachten en risicovol middelengebruik **door** druk door studieactiviteiten, financiële druk door studievertraging, prestatiedruk, de druk door het combineren van hun studie met een (bij-)baan en het hebben van een eigen huishouden en het soms hebben van mantelzorgtaken dan hun niet-studerende leeftijdsgenoten. De Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten ho⁴² laat een soortgelijk beeld zien, gelet op welbevinden en psychische klachten. Zo is de veerkracht van studenten die een jaar of meer studievertraging hebben lager dan van studenten zonder studievertraging. Studenten die tot een jaar of een jaar of meer studievertraging hebben, hebben vaker last van emotionele uitputtingsklachten (psychische klachten) dan studenten zonder vertraging. Mentale gezondheid en studievoortgang staan dus niet los van elkaar, zo bleek ook uit de Studentenpeiling van het NP Onderwijs⁴³: studenten die mentaal goed in hun vel zitten, hebben minder vaak studievertraging. Dat verschil is groot: onder de groep die aangeeft met mentale problemen te kampen, heeft 45 procent studievertraging opgelopen, tegenover ruim twintig procent van de studenten die zichzelf omschrijft als mentaal (zeer) gezond. Studievertraging en welbevinden en psychische klachten werken dus eigenlijk tweeledig: studenten ervaren door hun studievertraging vaker psychische klachten en hebben een slechter welbevinden. Tegelijkertijd lopen studenten met psychische klachten ook vaker studievertraging op.

2.3.2 Bewuste, positieve gevolgen van studievertraging

Zoals bij de oorzaken van studievertraging al bleek, zijn er ook studenten die een bewuste keuze maken studievertraging op te lopen. Studenten komen op een hbo en universiteit in aanraking met veel nieuwe interessante onderwerpen en kunnen ook vakken volgen die niet direct bij hun studie horen; zo kunnen studenten hun kennis verdiepen en hun CV verbreden⁴⁴. Onderzoek naar extra curriculaire activiteiten⁴⁵, een voor veel studenten bewuste keuze waardoor men studievertraging oploopt, laat zien wat de meerwaarde hiervan kan zijn. De belangrijkste motivatie voor alle curriculaire activiteiten is dat de activiteit leuk en interessant is. Andere motivaties in de top drie zijn: persoonlijke ontwikkeling, nieuwe mensen ontmoeten en netwerk uitbreiden. Ook het opbouwen van een goed CV, een bijdrage willen leveren aan de verbetering van de opleiding, een bijdrage leveren en/of iets terug willen doen voor de (studenten), om meer uitdaging te ervaren en om andere vakken te volgen en een andere taal te leren worden benoemd door studenten. Deze 'vormen' van studievertraging dragen bij aan persoonlijke ontwikkeling en verrijking van de student, en dragen daarmee mogelijk bij aan het studentsucces: een belangrijke variant op studiesucces.

40 Wet verhoging collegegeld langstudeerders (8 juli 2011). Geraadpleegd via https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20110721/publicatie_wet_2

41 RIVM, Trimbos-instituut & Amsterdam UMC (2019). Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen.

42 RIVM, Trimbos-instituut & GGD GHOR NL (2023). Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten ho 2023

43 OCW (2023). studentenpeiling np onderwijs 2023: mbo-ho onderzoeksnotitie

44 WUR (2020). Studievertraging voorkomen of juist niet? Geraadpleegd via <https://weblog.wur.nl/studiekeuzekind/studievertraging-voorkomen-of-juist-niet/>

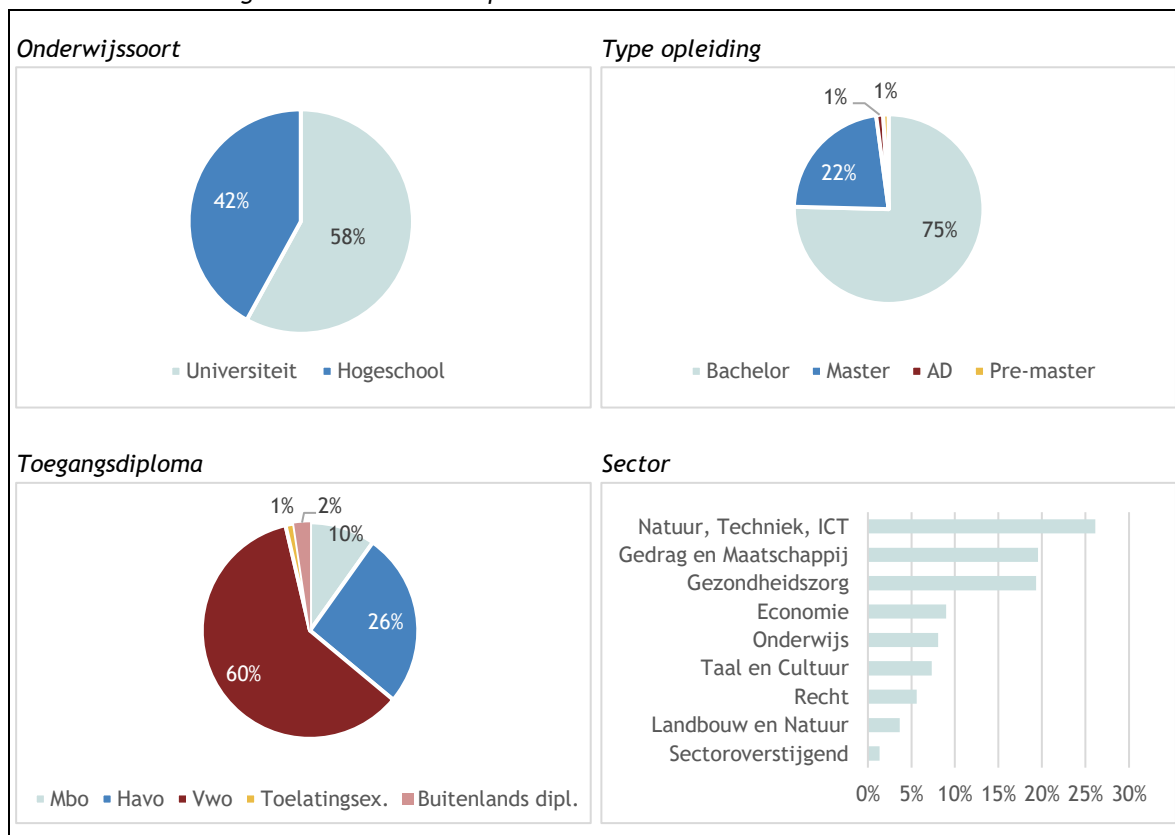
45 ResearchNed (2024). Extracurriculaire activiteiten tijdens het studeren in het hbo en wo. Onderzoek i.o.v. ISO

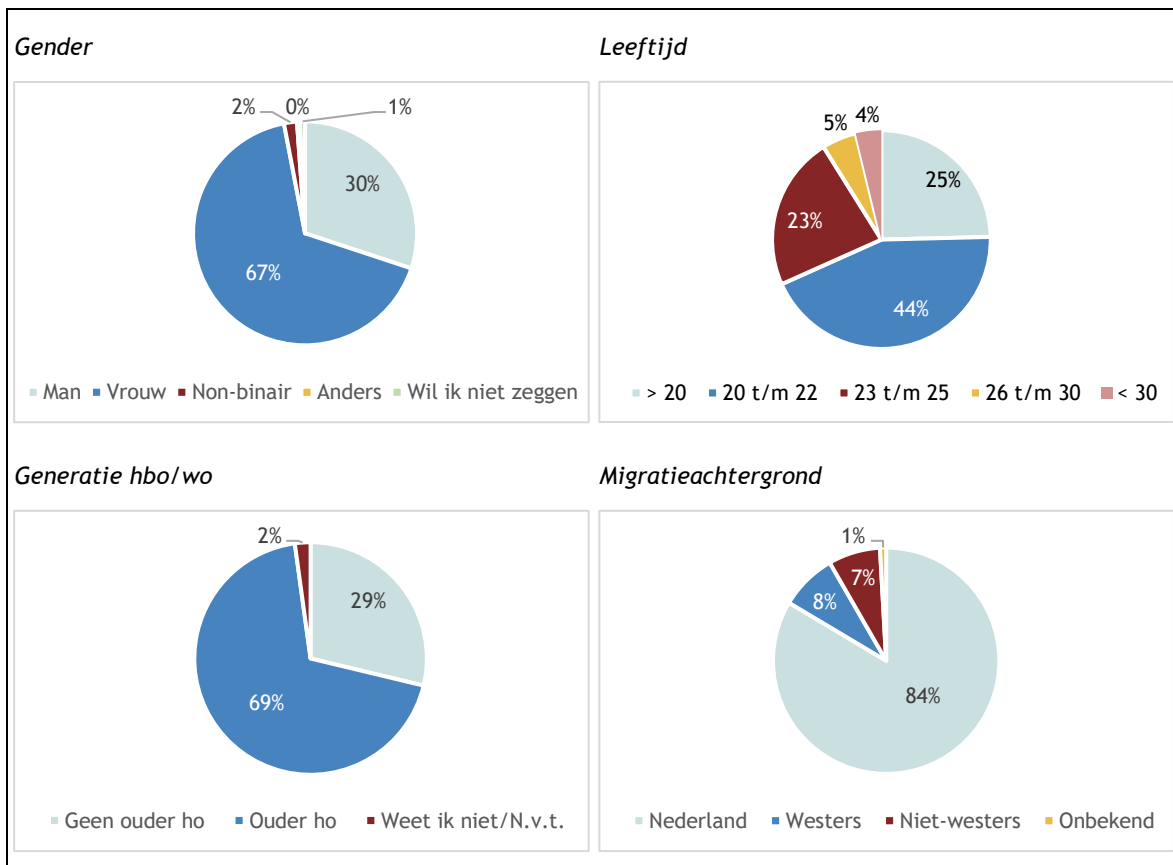
3 Uitkomsten vragenlijsten

3.1 Respondentkenmerken

In overzicht 3.1 staan de verdelingen naar een aantal achtergrondkenmerken van de studenten die deze vragenlijst hebben ingevuld grafisch weergegeven. Dit geeft een beeld van de respondentengroep voor dit onderzoek. Van de respondenten studeert ruim de helft aan een universiteit en een kleine minderheid aan een hogeschool. Het grootste deel (75%) doet een bachelor opleiding en bijna het gehele overige deel een master opleiding. Slechts één procent volgt een AD of Pre-master. Meer dan de helft (60%) van de studenten die de vragenlijst hebben ingevuld heeft toegang gekregen tot hun huidige opleiding met een vwo diploma. 26 procent heeft een havo- en tien procent een mbo-diploma. Van de studenten die de vragenlijst hebben ingevuld kunnen de meesten worden ingedeeld in de sector Natuur, Techniek, ICT (26%), Gedrag en Maatschappij, sociale studies (20%) en Gezondheidszorg (19%). De vragenlijst is aanzienlijk vaker ingevuld door vrouwen (67%) dan door mannen (30%). Een zeer klein deel gaf aan zich als non-binair of anders te identificeren, of deze vraag niet te willen beantwoorden. Qua leeftijdsverdeling is een kwart van de studenten die de vragenlijst heeft ingevuld jonger dan twintig. Bijna de helft van de respondenten is 20 t/m 22 en iets minder dan een kwart is 23 t/m 25 jaar oud. Vijf en vier procent van de respondenten zijn 26 t/m 30 respectievelijk ouder dan 30. Het overgrote deel van de studenten die de vragenlijst hebben ingevuld heeft één of twee ouders met een hbo of wo diploma. Van 29 procent van de respondenten hebben de ouders geen hbo/of wo opleiding gevolgd/afgerond. Deze groep is dus eerste-generatiestudent. Ruim tachtig procent van de respondenten heeft een Nederlandse achtergrond. Acht procent heeft een Westerse en zeven procent een niet-westerse migratieachtergrond.

Overzicht 3.1: Achtergrondkenmerken in respons

Bron: Enquête ResearchNed, n = 7542

Sommige groepen studenten zijn oververtegenwoordigd in de steekproef. Zo namen er meer vrouwelijke studenten⁴⁶, wo-studenten⁴⁷ en studenten met ouders die een opleiding in het hoger onderwijs hebben afgerond⁴⁸ deel aan de vragenlijsten. Het is daarom belangrijk om de resultaten met enige voorzichtigheid te interpreteren, en niet te generaliseren naar de gehele studentenpopulatie. Dit onderdeel van het onderzoek is aanvullend op de deskresearch omtrent studievertraging en polst de daar gevonden bevindingen. Daarnaast omvatte de vragenlijst een eerste verkenning van wat studenten zelf verstaan onder studentsucces.

46 CBS (2023). Al 23 jaar op rij meer vrouwen dan mannen in hoger onderwijs. Geraadpleegd via <https://www.cbs.nl/nl-nieuws/2023/10/al-23-jaar-op-rij-meer-vrouwen-dan-mannen-in-hoger-onderwijs>

47 Ratheneau Instituut (2024). Internationalisering in perspectief: aantallen studenten, studiekeuzes en arbeidsmarkt. Geraadpleegd via <https://www.ratheneau.nl/nl/wetenschap-cijfers/internationalisering-perspectief-aantallen-studenten-studiekeuzes-en#>

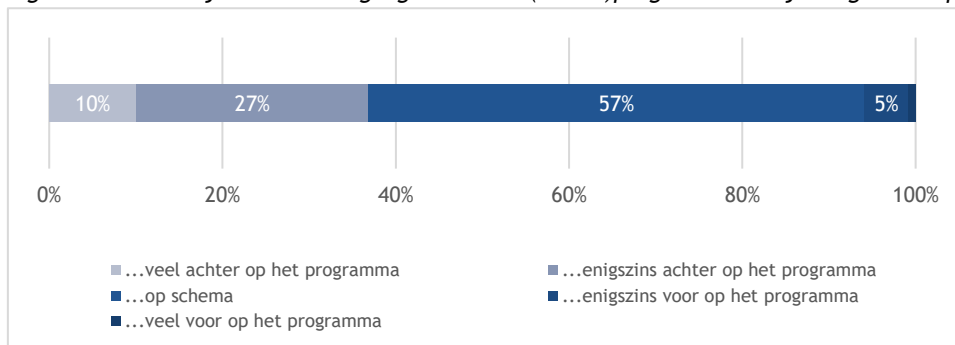
48 OCW (2024). Factsheet: Selectie in het hoger onderwijs: in- en doorstroom van verschillende groepen studenten.

3.2 Studievertraging

3.2.1 Omvang

Het merendeel van de studenten dat deelnam aan de vragenlijst liep, gelet op de studievoortgang ten opzichte van *het (studie)programma*, op schema of (veel) voor op schema; dit ging om 63 procent (zie figuur 3.1). Ruim een kwart (27%) liep enigszins achter op het studieprogramma, tien procent gaf aan veel achter te liggen op het programma. We zien (niet in de figuur) dat iets meer wo'ers en studenten met een migratieachtergrond achter lopen ten opzichte van hun (studie)programma, in vergelijking met hun directe vergelijkingsgroepen.⁴⁹

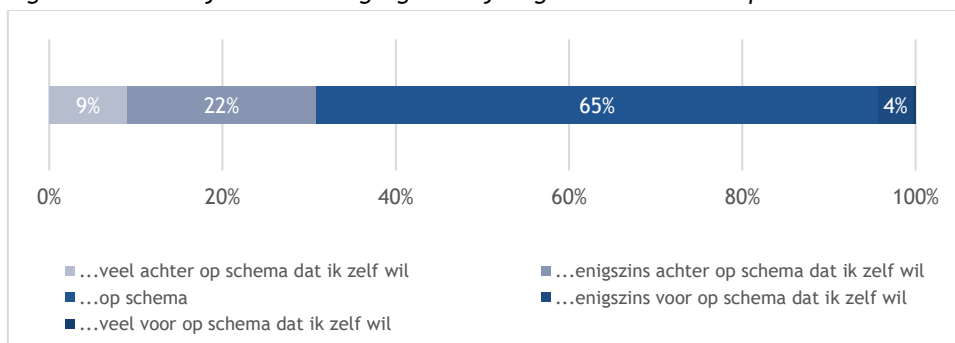
Figuur 3.1: Hoe is je studievoortgang t.o.v. het (studie)programma dat je volgt? Ik loop...

Bron: Enquête ResearchNed, n = 7542

Er is ook gevraagd naar de voortgang ten opzichte van de *eigen ambities* (zie figuur 3.2). Bijna zeventig procent van de studenten geeft aan op, of (veel) voor te lopen op de eigen ambities. Ruim twintig procent loopt enigszins achter op de eigen ambities; net geen tien procent loopt veel achter op de eigen ambities. Iets meer hbo'ers, studenten met een migratieachtergrond en eerstegeneratiestudenten lopen achter op hun eigen ambities dan hun directe vergelijkingsgroep (niet in figuur⁴⁹). Studenten die toe werden gelaten tot het hbo of wo met een mbo of havo-diploma, lopen vaker achter op hun eigen ambities dan vwo'ers.

Figuur 3.2: Hoe is je studievoortgang t.o.v. je eigen ambities? Ik loop...

Bron: Enquête ResearchNed, n = 7542

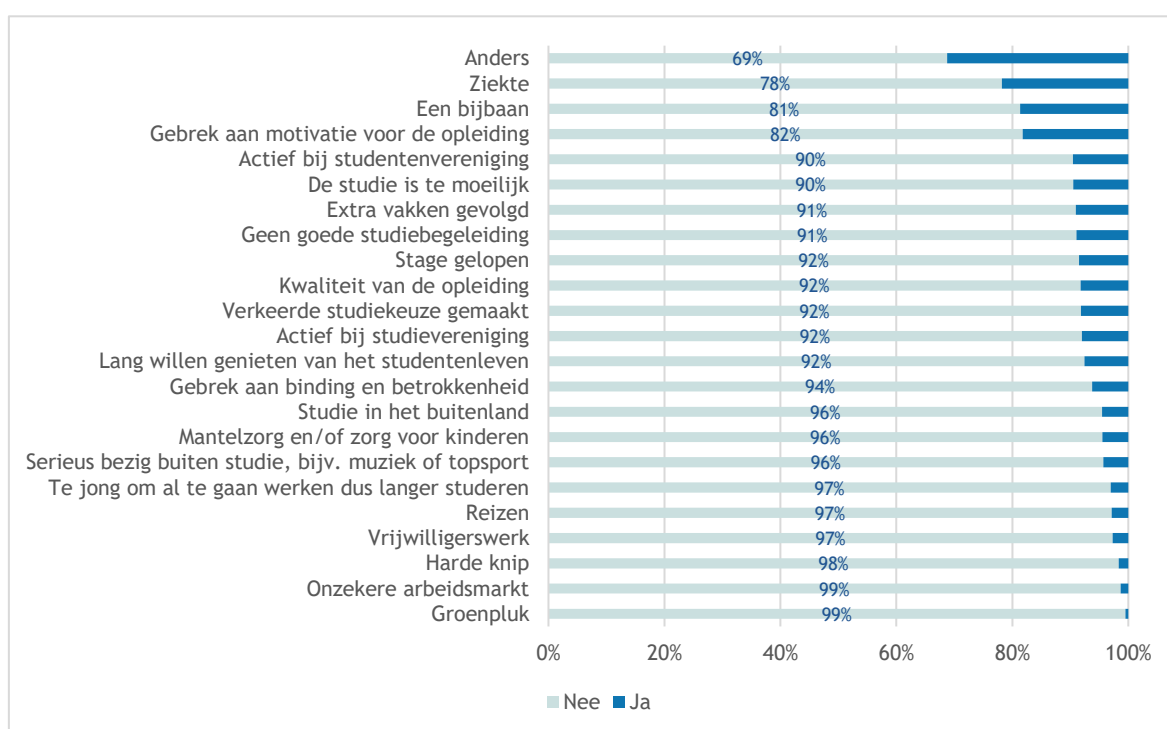
49 Het gaat hier in alle gevallen om significante, maar zeer zwakke verbanden. We benoemen alleen verschillen als deze groter zijn dan vijf procent.

3.2.2 Achtergrondkenmerken

3.2.3 Oorzaken

Studenten die aangaven achter te lopen ten opzichte van hun studieprogramma en/of de eigen ambities, kregen een vervolgvraag. Hierin werd gevraagd naar de belangrijkste reden voor de vertraging (zie figuur 3.3). Er konden maximaal drie redenen gekozen worden. De meeste studenten (37%) koos één reden voor de studieovertraging. Een bijna even groot deel van de studenten (36%) koos er drie en een de rest koos er twee (27%). De drie meest gekozen redenen zijn ziekte (22%), een bijbaan (19%) en gebrek aan motivatie voor de opleiding (18%). Ruim dertig procent koos voor de optie “anders”⁵⁰. Groenpluk, onzekere arbeidsmarkt, harde knip, vrijwilligerswerk, reizen en te jong om al te gaan werken dus langer gaan studeren werden het minst vaak genoemd als reden voor achterlopen ten opzichte van het programma of de eigen ambities.

Figuur 3.3: Wat is de belangrijkste reden dat je studievoortgang achterloopt t.o.v. studieprogramma en/of eigen ambities?

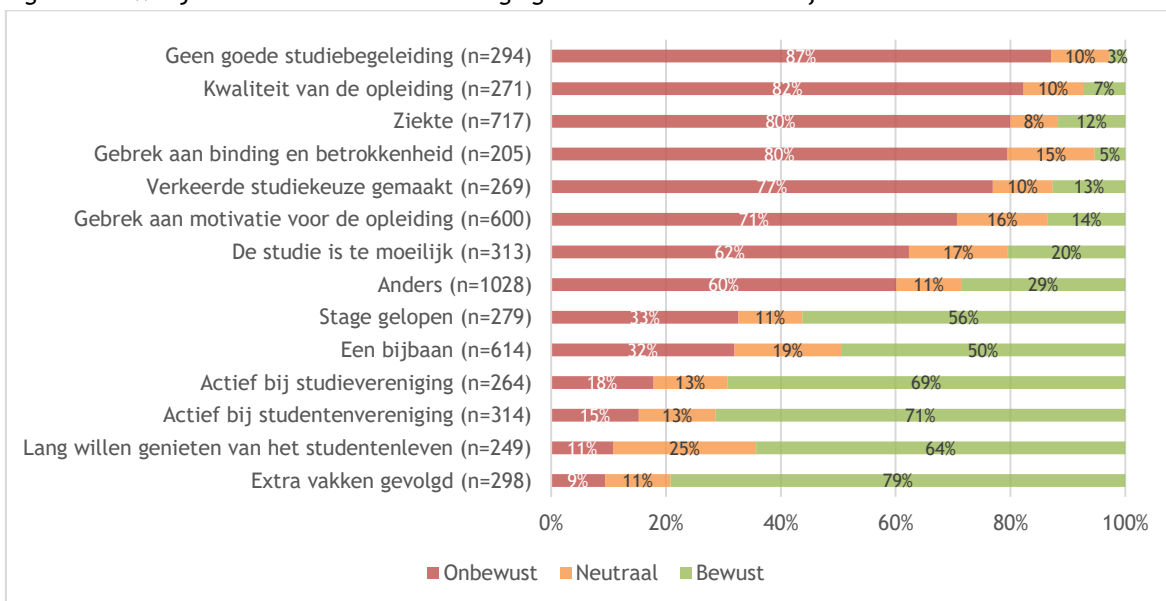
Bron: Enquête ResearchNed, n = 3292

Om zo eerlijk mogelijke antwoorden te vergaren, gaven studenten vervolgens zelf aan of de reden voor vertraging een bewuste of onbewuste keuze was⁵¹. In figuur 3.4 tonen we de redenen die door meer dan vijf procent van de student zijn aangegeven. Geen goede studiebegeleiding, kwaliteit van de opleiding ziekte, en gebrek aan binding en betrokkenheid zijn het vaakst geclassificeerd als onbewust keuzes. Het volgen van extra vakken, het lang willen genieten van het studentenleven en actief zijn bij een studie- dan wel studentenvereniging zijn veelal bewuste keuzes van studenten waardoor achterstand is opgelopen ten opzichte van het studieprogramma en/of de eigen ambities.

50 Met de opdrachtgever is vooraf afgesproken dat het onderzoeksbureau geen analyses van open antwoorden uitvoert. Deze resultaten zijn (geanonimiseerd) met de opdrachtgever gedeeld voor analyse.

51 Studenten konden op een slider van 1 (onbewust) tot 5 (bewust) aangeven of de reden voor studieovertraging een (on)bewuste keuze was.

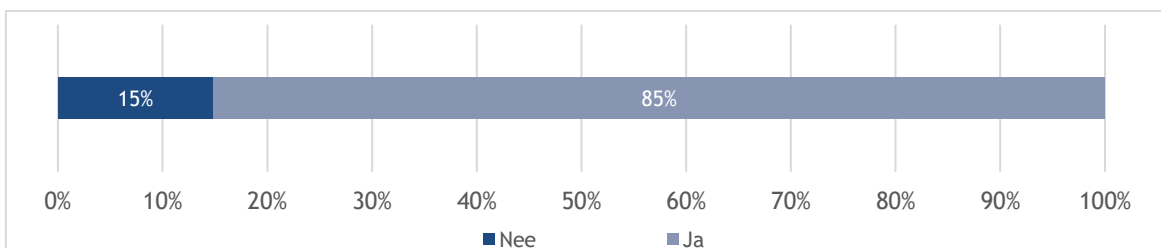
Figuur 3.4: Was jouw reden voor studieovertraging vooral een onbewuste of bewuste keuze?

Bron: Enquête ResearchNed

Studenten die in de eerdere vraag aangaven dat de reden voor studieovertraging ten opzichte van het studieprogramma of de eigen ambities een bewuste keuze was, werd gevraagd of ze, als ze het over konden doen, opnieuw dezelfde keuzes zouden maken hierin. Het grote merendeel (85%) van de studenten gaf aan dezelfde keuzes te maken, vijftien procent zou dit niet doen. Studenten konden vervolgens aangeven waarom ze wel of niet een andere keuze zouden maken. Deze 1457 open antwoorden zijn niet geanalyseerd door de onderzoekers⁵⁰.

Figuur 3.5: Zou je, als je het over kon doen, dezelfde bewuste keuze(s) maken die studieovertraging opleverden?

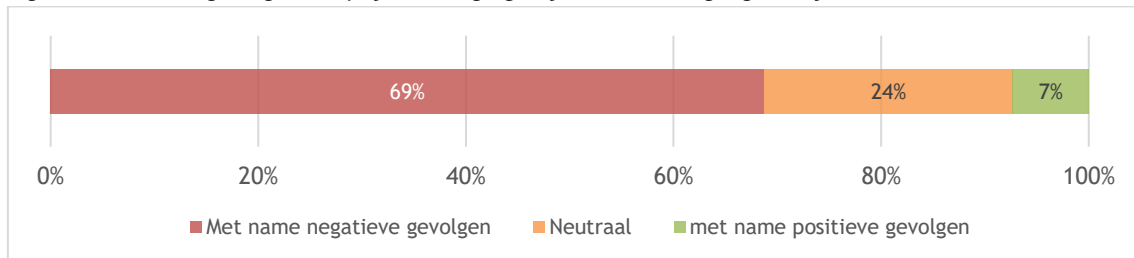

Bron: Enquête ResearchNed, n = 1603

3.3 Gevolgen

Aan studenten die aangaven dat de redenen voor studievertraging vooral onbewust waren, is gevraagd of deze vertraging met name negatieve dan wel positieve gevolgen had⁵². Voor een kwart van de studenten gold dat de gevolgen neutraal waren, voor zeven procent waren de gevolgen met name positief. Het merendeel (69%) van de studenten ervoer echter met name negatieve gevolgen van de opgelopen studievertraging. Studenten konden ook dit antwoord desgewenst toelichten, 1854 studenten maakten gebruik van deze mogelijkheid⁵⁰.

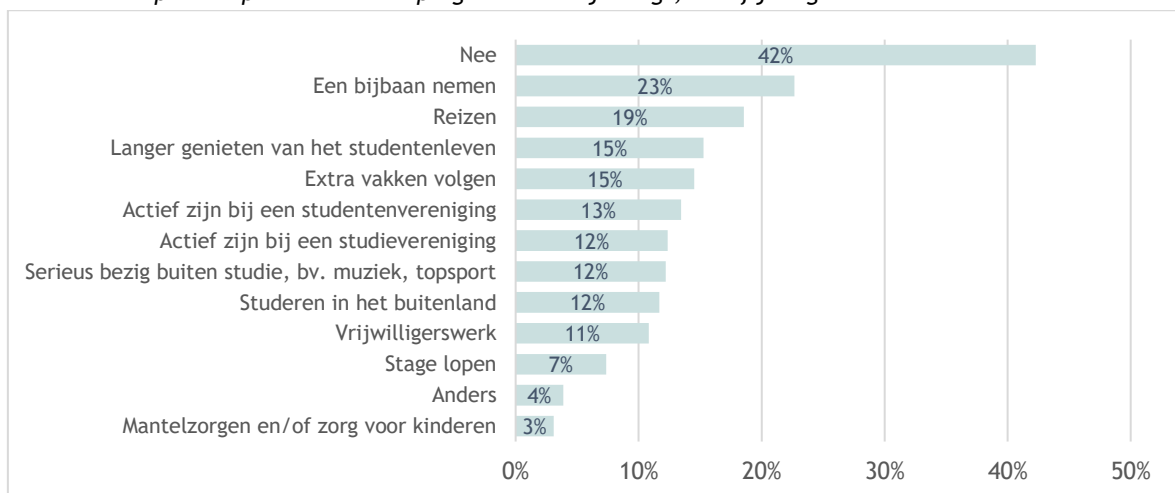
Figuur 3.6: Welke gevolgen heeft je vertraging in je studievoortgang voor jou?

Bron: Enquête ResearchNed, n = 2228

Het is goed mogelijk dat studenten die voor of op schema lopen ten opzichte van het programma en/of de eigen ambities, bepaalde dingen hebben gelaten. Zo kan het zijn dat ze bijvoorbeeld geen extra vakken volgden of niet actief waren bij een studentenvereniging uit angst studievertraging op te lopen. Deze vraag is gesteld aan studenten zonder studievertraging; de resultaten staan in figuur 3.7. Ruim veertig procent van de studenten geeft aan niets te hebben gelaten om zo geen achterstand op te lopen. Ongeveer een kwart van de studenten nam geen bijbaan en een vijfde ging niet reizen. Ook hebben studenten niet langer genoten van het studentenleven, geen extra vakken gevolgd of zijn ze niet actief geweest bij studenten- of studievereniging. Studenten konden hier in een vervolgvraag toelichting op geven⁵⁰.

Figuur 3.7: Heb je bepaalde dingen gelaten/niet gedaan, aangezien je studievoortgang (voor of) op schema loopt ten opzichte van het programma dat je volgt, en/of je eigen ambities?

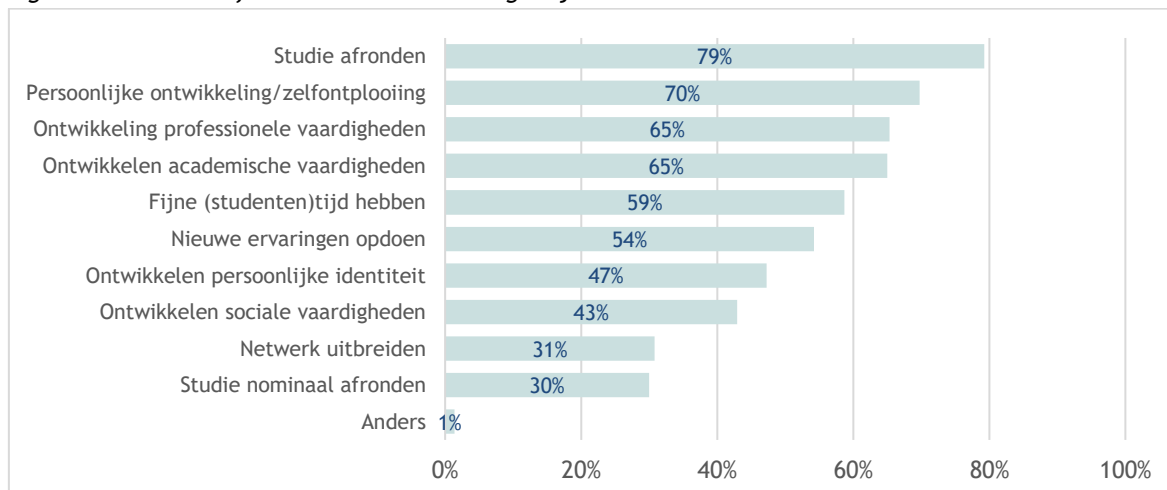
Bron: Enquête ResearchNed, n = 5734

52 Studenten konden op een slider van 1 (met name negatieve gevolgen) tot 5 (met name positieve gevolgen) aangeven of de reden voor studievertraging een (on)bewuste keuze was.

3.4 Studentsucces

De vragenlijst ging niet alleen in op al dan niet opgelopen studievertraging en de (on)bewuste oorzaken daarvan. We vroegen studenten in een open antwoord aan te geven wat succesvol studeren voor hen betekend⁵³. Vervolgens moesten ze hun eigen antwoord indelen in een elftal voorgegeven opties⁵⁴. Een groot deel (79%) van de gegeven antwoorden had volgens de studenten zelf betrekking op het afronden van de studie, dertig procent geeft aan dat het gaat over het **nominaal** afronden van de studie (zie figuur 3.8). Vaak (70%) ging het ook over persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing, het ontwikkelen van professionele en academische vaardigheden (beiden 65%) en het hebben van een fijne (studenten)tijd (59%).

Figuur 3.8: Waar heeft succesvol studeren volgens jou vooral mee te maken?

Bron Enquête ResearchNed, n = 7141

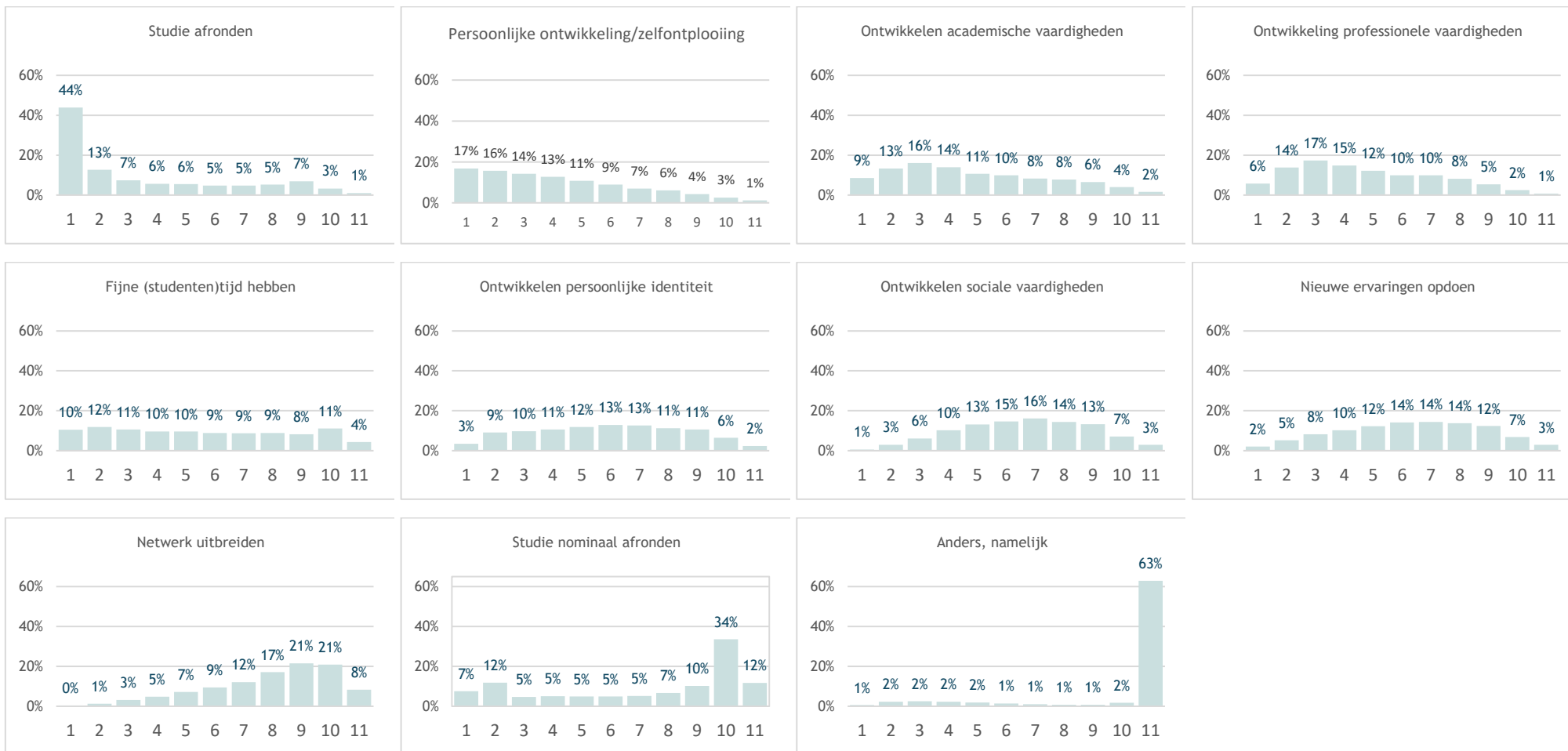
Vervolgens gaven studenten aan wat in hun ogen de belangrijkste onderdelen zijn van succesvol studeren; daarvoor zetten ze de elf voorgegeven opties in volgorde van belangrijkheid. In figuur 3.9 wordt voor elk onderdeel apart telkens weergegeven op welke plek in de rangschikking deze door de studenten geplaatst werden. Hoe hoger de balkjes aan de linkerkant van een figuur, hoe vaker dit onderdeel door studenten bovenin de rangschikking werd geplaatst, en dus hoe vaker dit belangrijk werd gevonden. Als de balkjes aan de rechterkant van de figuur met name hoger zijn, werd dit onderdeel vaker laag geplaatst; deze onderdelen werden minder belangrijk gevonden voor succesvol studeren.

We zien dat het afronden van de studie, persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing en het ontwikkelen van academische- en professionele vaardigheden door veel studenten belangrijke onderdelen voor succesvol studeren zijn. Het hebben van een fijne studententijd en ontwikkelen van de persoonlijke identiteit werden zowel hoog als laag in de rangorde gezet; voor een deel van de studenten zijn het dus belangrijke aspecten voor succesvol studeren, voor aderen niet. Het uitbreiden van je netwerk, ontwikkelen van sociale vaardigheden en het opdoen van nieuwe ervaringen werden minder vaak als belangrijk onderdeel van succesvol studeren gezien. Nominaal studeren werd door veel studenten (77%) lager (5 of lager) in de rangorde geplaatst, maar tegelijkertijd ook weer door één op de vijf (19%) op plek 1 of 2 gezet.

53 Ook deze open antwoorden zijn, zoals vooraf afgesproken met de opdrachtgever, niet inhoudelijk geanalyseerd door het onderzoeksbureau. Deze resultaten zijn (geanonimiseerd) met de opdrachtgever gedeeld voor analyse.

54 Door studenten het eigen antwoord in te laten delen, krijg je altijd de juiste keuze: de respondent geeft immers aan waar het gegeven antwoord ingedeeld moet worden. Zo kunnen grote hoeveelheden kwalitatieve antwoorden toch gekwantificeerd worden (*mass-qualitative method*).

Figuur 3.9: Zet onderstaande aspecten van studentsucces of succesvol studeren in volgorde van belangrijkheid: begin met wat volgens jou het belangrijkste onderdeel is.

Bron: Enquête ResearchNed, n = 7542

4 Conclusie en samenvatting

In dit onderzoek beantwoorden we voor het ISO de vraag hoe studievertraging zicht kenmerking in het hbo en wo en wat de gevolgen hiervan zijn. Ook kijken we naar wat studentsucces is volgens studenten zelf. Daarvoor maakten we gebruik van een deskresearch en een vragenlijst.

4.1 Studievertraging

Definitie

Er is geen eenduidige definitie van studievertraging: verschillende partijen hanteren verschillende maatstaven wanneer het over dit thema gaat. In de smalste definitie (ook wel ‘studiesucces’ genoemd) gaat het om alles wat een student in een collegejaar minder haalt dan zestig studiepunten, in de breedste variant gaat het om ‘studentsucces’; de bredere kosten en baten van studeren (zie 54.4). Het vaakst wordt de in de wet beschreven studieduur plus één jaar gezien als “afstuderen binnen een redelijke tijd”. Ook kan gekeken worden naar de inschatting van de studievoortgang van een studenten door die student zelf, ten opzichte van het schema van de eigen opleiding én diens eigen ambities.

Omvang

Globaal genomen zijn de bachelorrendementen in het hbo en wo al jaren redelijk stabiel: in het hbo haalt ongeveer de helft van de studenten binnen vijf jaar een diploma, in het wo haalt ruim driekwart binnen vier jaar een diploma. Daarbij geeft de helft van deze studenten aan op schema te lopen ten opzichte van het eigen studieprogramma; veertig procent loopt hierop enigszins of veel achter.

De resultaten van de studenten die deelnamen aan de *vragenlijst* zijn redelijk vergelijkbaar; ruim zestig procent gaf aan op of voor op schema te lopen wat betreft studieprogramma. Bijna zeventig procent loopt op of voor op de eigen ambities; ruim tien procent van de studenten geeft aan dat ze achter lopen op het studieprogramma, maar dat dit prima past binnen de eigen ambities. Ruim een kwart van de studenten liep enigszins achter op het studieprogramma en ruim twintig procent op de eigen ambities. Rond de tien procent van de studenten loopt veel achter op het studieprogramma en/of de eigen ambities.

Achtergrondkenmerken

Zoals het ISO aangeeft, is het belangrijk te realiseren dat niet elke student dezelfde uitgangspositie heeft om tot studie- en/of studentsucces te komen. Zo zijn er diverse achtergrondkenmerken die invloed hebben op de studievoortgang van studenten. Onderstaand overzicht laat zien welke groepen studenten volgens onderzoek vaker te maken hebben met studievertraging (of een lager -rendement en/of -studievoortgang) dan hun directe vergelijkingsgroep; een combinatie van deze factoren laat bovendien een cumulatie van studieachterstand zien.

Tabel 4-1: Achtergrondkenmerken met invloed op studievertraging (incl. referentiegroep)

Mannelijke studenten (vs. vrouwelijke studenten)	Wo-studenten (vs. hbo-studenten)
Studenten met een (niet-westerse) migratieachtergrond (vs. studenten zonder migratieachtergrond)	Studenten met een functiebeperking (vs. studenten zonder functiebeperking)
Studenten met ouders met een laag inkomen (vs. studenten met ouders met een hoog inkomen)	Eerste-generatie studenten (vs. studenten met ouders met een ho-diploma)
Ouderejaars (vs. eerstejaars)	Uitwonende studenten (vs. thuiswonende studenten)
Studenten met een lagere tijdsbesteding aan studie (vs. studenten met een hogere tijdsbesteding aan studie)	Studenten met zorgtaken (vs. studenten zonder zorgtaken)

Studenten met een mbo-vooropleiding (vs. studenten zonder mbo-vooropleiding)	Studenten met een studielening (vs. studenten zonder studielening)
Studenten met een hogere tijdsbesteding aan werk (meer dan 16 uur per week) (vs. studenten met een lagere tijdsbesteding aan werk)	Studenten met een studierichting in techniek, recht/be-stuur, kunst/cultuur (vs. studenten niet in de genoemde studierichtingen)

Onder de studenten in de vragenlijst zien we dat wo-studenten iets vaker achterlopen hun studieprogramma, maar dat hbo'ers iets vaker achterlopen op hun eigen ambities. Studenten met een migratieachtergrond lopen iets vaker achter op zowel hun studieprogramma als eigen ambities. Studenten die toe werden gelaten tot het hbo of wo met een mbo of havo-diploma en eerstegeneratiestudenten lopen vaker achter op hun eigen ambities dan vwo'ers.

4.2 Oorzaken

Studievertraging kan ontstaan door diverse omstandigheden of oorzaken, die grofweg in te delen zijn in onbedoelde en bewuste oorzaken of keuzes.

Onbedoelde oorzaken

Met onbedoelde oorzaken bedoelen we dat het geen bewuste, weloverwogen keuze was van de student om studievertraging op te lopen: eerder onderzoek liet zien dat van de studenten met studievertraging, die voor meer dan de helft géén bewuste keuze was. Van de studenten in de *vragenlijst* gaf 45 procent aan dat de studievertraging onbedoeld was opgelopen. Onbedoelde oorzaken van studievertraging en -uitval, gebaseerd op de deskresearch, zijn opgesomd in onderstaande tabel 4-1 Tabel 1.1. Deze oorzaken worden in de tabel naast de bevindingen uit de vragenlijst gezet.

Tabel 4-2: Onbedoelde oorzaken van studievertraging; deskresearch vs. vragenlijst

Oorzaak uit deskresearch	Bevestigd in vragenlijst?
Binding en betrokkenheid (gebrek aan)	Ja
Docentvaardigheden	Ja ⁵⁵
Harde knip	Ja
Kinderen/mantelzorg	Ja
Moeilijkheid van de studie	Ja
Motivatie (gebrek aan)	Ja
Studiebegeleiding (gebrek aan)	Ja
Verkeerde studiekeuze	Ja
Visie op leren	<i>Niet benoemd</i>
Ziekte	Ja

Uit de *vragenlijst* bleek verder dat het merendeel (85%) van de studenten die een bewuste keuze maakten die studievertraging opleverde, dit weer zouden doen als ze de keuze opnieuw zouden kunnen maken.

Bewuste oorzaken

Het kan ook zo zijn dat een student een bewuste en weloverwogen keuze maakt om studievertraging op te lopen: mogelijk komt dat diens studentsucces in termen van persoonlijke ontwikkeling bijvoorbeeld ten goede. Eerder onderzoek toonde aan dat een aanzienlijk deel (45%) van de studenten met studievertraging een vrijwillige, bewuste keuze maakte die leidde tot studievertraging (en in sommige gevallen: -uitval).

⁵⁵ Deze optie is niet letterlijk benoemd in de vragenlijst, wel genoemd, en aangegeven door studenten als onbewuste oorzaak, is kwaliteit van de opleiding. Docentvaardigheden vormen daar een onderdeel van.

Van de studenten in de *vragenlijst* die studievertraging opliepen, gaf veertig procent aan dat dit een bewuste keuze was. De bewuste oorzaken uit de literatuur zijn opgesomd in tabel 4-3, en daarbij afgezet tegen de bevindingen uit de vragenlijst.

Tabel 4-3: Bewuste oorzaken van studievertraging; deskresearch vs. vragenlijst

Oorzaak uit deskresearch	Bevestigd in vragenlijst?
Actief bij studentenvereniging	Ja
Actief bij studievereniging	Ja
Vrijwilligerswerk (niet zijnde studie- of studentenv.)	Ja
Studie in het buitenland	Ja
Een (intensieve) bijbaan	Ja
Serius bezig met muziek	Ja
Reizen	Ja
Extra vakken en stage	Ja
Onzekere arbeidsmarkt	Nee
Genieten van studentenleven	Ja
Serius in topsport	Ja
Te jong om te werken	Ja
Groenpluk	Nee

We zien dat de onzekere arbeidsmarkt en groenpluk, bewuste oorzaken van studievertraging volgens de literatuur en onderzoek, niet zo sterk herkend worden door studenten uit de vragenlijst. Voor de onzekere arbeidsmarkt geldt dat vijftig procent van de studenten die als onbewuste keuze aanmerkt, en slechts twintig procent als bewust. Bij groenpluk zien we een vergelijkbaar beeld (resp. 47 en 24%) .

4.3 Gevolgen

Studievertraging heeft gevolgen, en net als de oorzaken van studievertraging, kunnen de gevolgen ook onbedoeld, meer negatief of bewust en meer positief zijn. Voor de meeste studenten uit de *vragenlijst* die onbewust/onbedoeld studievertraging opliepen, had dit met name negatieve gevolgen, zo gaf bijna zeventig procent aan. Zeven procent liet weten met name positieve gevolgen te ervaren.

Onbedoelde, negatieve gevolgen

Uit de deskresearch bleek dat studenten met studievertraging een lager welzijn hebben en vaker psychische klachten ervaren zoals emotionele uitputting. Tegelijkertijd blijkt dat studenten met mentale problemen ook vaker studievertraging oplopen. Er bestaat dus een wederkerigheid tussen mentale gezondheid en studievoortgang: psychische klachten kunnen leiden tot vertraging, en vertraging kan op zijn beurt het mentaal welzijn verslechteren. Een ander negatief gevolg van studievertraging (dat hier niet volledig los van staat) is de financiële druk die het met zich meebrengt. Dit geldt voor individuele studenten, maar ook voor het gemeenschappelijke budget voor hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs.

bewuste, positieve gevolgen

Sommige studenten kiezen bewust voor studievertraging om zich breder te ontwikkelen, zagen we in de deskresearch. Ze volgen extra vakken of doen mee aan extracurriculaire activiteiten zoals commissies of projecten. De belangrijkste redenen hiervoor zijn persoonlijke ontwikkeling, netwerken en het versterken van hun CV. Deze vormen van vertraging dragen bij aan persoonlijke groei en kunnen het studentsucces bevorderen, ook al verlengen ze de studieduur.

Het bewust niet kiezen voor bepaalde activiteiten uit angst voor studievertraging, kan ook als soortement gevolg gezien worden. Studenten zonder studievertraging gaven in de *vragenlijst* aan of ze bepaalde dingen gelaten of niet gedaan hadden. Ruim veertig procent gaf aan niets te hebben gelaten. Studenten gaven aan geen bijbaan te hebben genomen (23%), niet gereisd te hebben (19%), niet langer te hebben genoten van het studentenleven (15%), geen extra vakken te hebben gevolgd (15%) en niet actief te zijn geweest bij een studenten- dan wel studie vereniging (resp. 13 en 12%).

4.4 Studentsucces

Studentsucces lijkt, zoals we eerder benoemden, de breedste definitie van studievertraging te bevatten. Het gaat niet alleen om het behalen van studiepunten binnen de wettelijk gestelde tijd, maar juist om de bredere kosten en baten van studeren. Economisch nut (voorbereiden op beroep), maatschappelijk nut (voorbereiding op actieve deelname aan de samenleving) en persoonlijke ontwikkeling (zelfontplooiing en levenswijshouding) spelen bij studentsucces een rol, aldus eerder onderzoek. Daarnaast spelen (aandacht voor) welzijn, persoonlijke omstandigheden en regie nemen op het eigen leren een rol. Samengevat spelen de brede, **persoonlijke ontwikkeling** (en zelfregie), **kwalificatie** (meer objectieve mate van studentsucces, zoals het afronden van studieonderdelen en cijfers waarmee het beschikken over bepaalde competenties gemeten wordt) en **socialisatie** (voorbereiding op de arbeidsmarkt en betrokken en verantwoordelijk in de samenleving) een belangrijke rol om studentsucces te bepalen.

Zoals hiervoor al blijkt, is het lastige aan het begrip studentsucces, dat het voor verschillende studenten een verschillende betekenis kan hebben én dat verschillende studenten verschillende zaken nodig hebben om succesvol te kunnen zijn, en niet iedere studenten start vanuit dezelfde positie: studentsucces is dus moeilijk te meten. Een indicator van studentsucces zou de vraag naar de studievoortgang ten opzichte van de eigen ambities kunnen zijn: zo'n 65 procent van de studenten gaf desgevraagd in eerder onderzoek aan op of voor op de eigen ambities te lopen, in de huidige *vragenlijst* geeft 69 procent aan op of voor op de eigen ambities te lopen.

Studentsucces heeft voor het overgrote deel (79%) van de studenten uit de *vragenlijst* te maken met het afronden van de studie in. Dat hoeft echter niet binnen de wettelijk gestelde tijd; maar dertig procent van de studenten geeft aan dat succesvol studeren te maken heeft met nominaal afronden. Het merendeel (77%) zet nominaal studeren in een rangorde (van 1-11) dan ook op plek (5 of lager), maar tegelijkertijd zet één op de vijf (19%) het op plek 1 of 2. Persoonlijke ontwikkeling en zelfontplooiing (70%) en ontwikkeling van professionele en academische vaardigheden (beiden 65%) zijn voor studenten aspecten van succesvol studeren. Het uitbreiden van je netwerk, ontwikkelen van sociale vaardigheden en het ontwikkelen van de persoonlijke identiteit werden als minder belangrijk gezien voor succesvol studeren.

Bijlage I: Bronnenlijst

- CBS (2021). Hoe vergaat het studenten in het leenstelsel?
- DUO (2021). Trends in het hoger onderwijs.
- ECBO (2022). Grip op Studentsucces. Eindrapport.
- ECIO (2023). De Staat van Inclusief Onderwijs 2023
- Elffers, L. (2016). Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo: een ketenbenadering. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs 35 (1), 22-37
- GION onderwijs/onderzoek (2021). Studentenwelzijn in het hoger onderwijs. Een overzichtsstudie van veelbelovende aanpakken voor docenten(teams), opleidingen en instellingen.
- Glastra, F. & Middelkoop, van, D. (2018). Studiesucces in het hoger onderwijs. Hoofdstuk 2: Studiesucces: achtergronden, betekenissen, verklaringen en beperkingen van een beleidsdiscours in het hoger onderwijs
- ISO (2021). Studentenregeerakkoord 2021
- ISO (2025). Over het ISO. De student aan zet. Geraadpleegd via <https://iso.nl/over-het-iso/>
- ISO, LSVb, VH & UNL (2023). Landelijk Kader Studentenwelzijn 2023-2030
- Kamerstukken II 2010/11, 32618, nr. 3. Memorie van Toelichting (4 februari 2011).
- Kappe, F.R. (2017). Studiesucces: Verbinden als stap voorwaarts. Een oplossingsrichting op basis van een synthese van literatuur en eigen praktijkonderzoeken Lectorale rede.
- LSVb (2011). De (on)schuld van langstuderende. Een kwantitatief onderzoek naar de redenen van studieovertraging
- NRO Kennisrotonde (2023). Welke interventies helpen om het aantal langstudeerders in het ho te verminderen?
- OCW (2023). Selectie in het hoger onderwijs: criteria, instrumenten en de borging van kansgelijkheid. Een onderzoek naar de onderbouwing van selectieprocedures. Meerjarig onderzoek selectie en toegankelijkheid
- OCW (2023). studentenpeiling np onderwijs 2023: mbo-ho onderzoeksnotitie
- ResearchNed (2022). Monitor beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2021-2022
- ResearchNed (2023). Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023.
- ResearchNed (2024). Extracurriculaire activiteiten tijdens het studeren in het hbo en wo. Onderzoek i.o.v. ISO
- Rijksoverheid (2024). Talent op de juiste plek. Interdepartementaal beleidsonderzoek hoger onderwijs
- RIVM, Trimbos-instituut & Amsterdam UMC (2019). Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen.
- RIVM, Trimbos-instituut & GGD GHOR NL (2023). Monitor Mentale gezondheid en Middelengebruik Studenten ho 2023
- Studentenmonitor (2023). Dashboard Studentenmonitor: Studievoortgang.
- Tilburg University (2025). Studievertraging. Geraadpleegd via <https://www.tilburguniversity.edu/nl/studenten/studie/studievoortgang/studievertraging>
- Wet verhoging collegegeld langstudeerders (8 juli 2011). Geraadpleegd van https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20110721/publicatie_wet_2
- WUR (2020). Studievertraging voorkomen of juist niet? Geraadpleegd via <https://weblog.wur.nl/studiekeuzekind/studievertraging-voorkomen-of-juist-niet/>

Bijlage II: Afkortingen

– AD	Associate degree
– CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
– COVID-19	Coronavirus
– DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
– EC	European Credits (studiepunten)
– ECBO	Expertisecentrum beroepsonderwijs
– ECIO	Expertisecentrum inclusief onderwijs
– Hbo	Hoger beroepsonderwijs
– ISO	Interstedelijk Studenten Overleg
– LSVb	Landelijke Studentenvakbond
– NRO	Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek
– OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
– RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
– Wo	Wetenschappelijk onderwijs
– WUR	Wageningen University & Research